

Excursie 1 - Vogelcursus
Middelwaard en Viaanse Bos, zaterdag 22 februari 2025

Teleurstellingen

“Het wordt een kort verslagje”, concluderen we, na afloop, op de parkeerplaats Middelwaard bij het Viaanse Bos. “Je kunt ook schrijven over de vogels die we níet gezien hebben”, grapt er één. Tja, vogelen is soms ook gewoon dealen met teleurstellingen en verwachtingen bijstellen. Dat het vandaag regent bijvoorbeeld. Daardoor laten minder vogels zich zien. In tegenstelling tot gisteren, een zonovergoten lentedag. Om maar te zwijgen van de waarnemingen gisteren, waaronder roerdomp en zeearend. Al is zwijgen over vogels een haast onmogelijke opgave. De teleurstelling dat we geen ijsvogel zien, verbloemen we dan ook door onze mooiste ijsvogelwaarnemingen te delen. Dat de zeearend die een cursist had gefotografeerd een buizerd blijkt te zijn, moet ook even verwerkt worden. En dat de beloofde koffietafel bij het kasteel, bestaat uit je eigen thermoskan koffie, een nat bankje en een speelkasteel, was hopelijk geen al te grote tegenvaller voor de nieuwe cursisten. We lopen ook de spectaculaire massamigratie van de kraanvogels mis, die deze dagen ten oosten over ons land trekken, maar dat is een slechts een kwestie van op de verkeerde tijd op de verkeerde plek zijn. We staren naar de lege gaten in de kleiige, steile oeverwand in de Lek, maar het is nog te vroeg voor de oeverzwaluwen. Maar nee, ik ga níet schrijven over vogels die er níet zijn!

Ganzen

Altijd is er wel iets te zien als je de natuur intrekt. Zo ook vandaag! Op het strandje loopt een eenzame *scholekster*, Julia. Aan de overkant van de Lek loopt Romeo. Boven ons vliegen *Nijlganzen* over. Cursisten vertellen dat ze sinds de eerste theorie-cursus van afgelopen dinsdag nu eigenlijk pas weet hebben van zoveel sóórten ganzen. Voorheen werd bij menigeen elke gans voor grauwe gans versleten. Nu is een *Grauwe gans* met een wit kolletje om de snavel ineens een kolgans. Een woordspeling, dat kolletje. Eigenlijk verwijst het woord kol naar zwart vanwege de zwarte banden op de buik. Maar nu maken we het weer nodeloos ingewikkeld. De ganzen worden vrij goed herkend, totdat twee ganzen op de recreatieplas voor verwarring zorgen. Ze lijken sprekend op elkaar, maar de één is beduidend kleiner dan de ander. Is het dan een *grote Canadese gans* samen met een *brandgans*? Maar nee, bij deze twee is alleen de hals zwart, de kleine heeft geen zwarte buik zoals de brandgans. De één is groot, de ander klein. “Net mensen”, reageert Chris laconiek die het gemêleerde groepje vogelaars overziet. Toch maar even het vogelboekje erbij pakken. Aha... je hebt een *grote Canadese gans* en een *kleine Canadese gans**). Het verschil zit ‘m, heel verrassend, in de grootte.

Spitfire

We passeren een wilgenbosje. In de kruin houden de *winterkoning*, *koolmees*, *pimpelmees*, vink en houtduif zich op. Maar op de stam beweegt ook iets: een *boomkruiper*. Als hij stilzit, zie je van deze afstand niks, dan valt hij gewoon tegen de stam weg. Maar als hij naar boven kruipt, dan zie je een klein wit buikje zich verplaatsen. Een vlucht *kieviten* wordt waargenomen. Je ziet het aan hun zwart-witte, afgeronde vleugels en de manier van vliegen: korte bochten maken en snel van hoogte wisselen, net een Spitfire. Een *kokmeeuw* met z’n donkere ‘cockpit’ vliegt even later in z’n eentje over. *Spreeuwen* zijn weer met meer, *aalscholvers* met weinigen.

Uitpluizen

Aan het einde van de recreatieplas gekomen, kijken we uit over een maanlandschap. Het grasland is vergeven van de molshopen. Echt honderden! In de verte zit een *buizerd* op een paaltje en bekijkt het landschap als ware het een tafel gedekt met honderden etensborden. Af en toe verschijnt er op één van de bordjes een stukje vlees, als een mol zijn snuitje naar buiten steekt om een luchtje te scheppen. Het is vaak zijn laatste ademtocht na een lange gang door ondergrondse krochten en een welkome aanvulling op het menu van de buizerd, een echte carnivoor. Hij is niet de enige vleeseter in dit gebied. Tussen die zwarte hopen ontwaren we merkwaardige witte pluizige vormen met een puntje eraan. Uitwerpselen? Van welk dier? Met een kenner loop ik terug naar de plaats waar we ze gezien hebben, dat klinkt makkelijker dan het is. Je hebt totaal geen ijkpunt tussen al die molshopen. Uiteindelijk vinden we toch en Piet weet ze te determineren. Het gaat om de uitwerpselen van een vos. Zijn maaltje heeft bestaan uit haas of konijn, vandaar het wollige pluis. Of muis. De dode muis die we even later aantreffen is ook best wit en pluizig vormgegeven. "In de zomer zien uitwerpselen van de vos er vaak heel anders uit", vertelt Piet, "donkerder en vol pitjes van de bramen." Chris concludeert dat hij liever uilenballen uitpluist.

Vogeltelling

Hoewel hier in de uiterwaarden ontzettend veel *fazanten* voorkomen, laten vandaag slechts enkele zich zien. We lopen aan de andere kant langs de plas terug, opgewacht door een paar fraaie Schotse Hooglanders die ons echter totaal niet interessant vinden. Gelukkig hebben wij de keuze hen bovenlangs of onderlangs te passeren. In een slootje zien we *krakeenden*, erachter op het grasland een flinke groep *brandganzen*. "Honderdvijftig", hoor ik zeggen. Bij nadere inspectie blijkt een beproefd rekenmodel toegepast. Je kijkt tussen duim en wijsvinger en telt het aantal vogels dat daartussen past. Je verplaatst je hand een paar keer opzij, totdat je de hele groep in beeld hebt gehad. Dus 30 ganzen tussen duim en wijsvinger en dat vijf keer, dan kom je uit op 150. Zo doen vogeltellers dat dus!

Waterkip

Een groep *meerkoeten* zwemt in de plas. Voor de zeearend zou het hier tafeltje-dek-je zijn met zoveel ganzen en meerkoeten! Een op de meerkoet gelijkend, overvliegend *waterhoentje* wordt door een cursist per ongeluk als 'waterkip' aangemerkt. "O nee", corrigeert hij zichzelf: "die ligt in de supermarkt". Na een modderbad bij het hekje, klimmen we op de dijk naast het Viaanse Bos en zien we eindelijk wat meer kleur: het felgroen van de *halsbandparkieten*. Iemand uit de groep heeft gehoord dat hun aantal, na jaren van toename, is gestabiliseerd. Goed nieuws, want deze ontsnapte volièrevogels zijn niet bepaald geliefd. De *sperwer* die overvliegt, kan op meer sympathie rekenen. Alhoewel, meerderen van ons hebben hem op bezoek gehad in de tuin en dan kan hij een ware slachting aanrichten, waardoor het daarna soms even stil is met de tuinvogels. Een *zwarte kraai* houdt zich op dat moment allesbehalve stil.

Sociaal

Bij het gedroomde 'kasteel' aangekomen zien we een *ekster* met takjes in de snavel naar een nest hoog in de boom vliegen. In de naastgelegen bomen die volhangen met elzenpropfen kwetteren mezen: *kool- pimpel- en staartmezen*. Het zijn sociale vogels. Ze voeden zich met de zaden uit de elzenpropjes, zoeken beschutting tegen de regen en hebben het vooral heel gezellig met elkaar. Wij, vogelaars, hebben dat laatste ook. Als er lopend langs het Viaanse

Bos naar de parkeerplaats niet veel meer valt waar te nemen, vertellen we elkaar gewoon sterke verhalen. Vogelaarslatijn zeg maar.

Nou, het valt toch best mee met de vogels die er wél waren? Hoe dan ook, we zijn lekker opgefrist deze zaterdagmorgen. En onze kennis ook!

Mariëtte van Koevorden

*) Naschrift van Chris: Ik heb nog even gezocht naar het voorkomen van de kleine Canadese gans in ons land. Enkele honderden, vooral in Noord-Holland. In Amerika heb je nog meer variaties, die soms naar Europa komen.